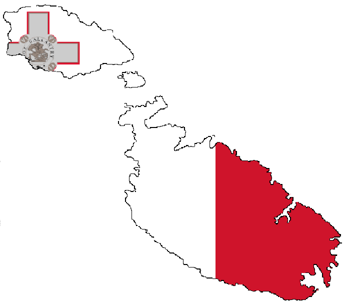

S4.1 PERSONAĠĠI MALTIN

S4.1.5
Ikollna esperjenza ta' sorsi primarji għall-personaġġi msemmija.

A. X'INHU SORS PRIMARJU?

Is-sorsi primarji jistgħu jagħtu l-ħajja lill-istorja. Sorsi primarji joffrulna evidenza diretta taż-żmien u l-persuni li nkunu qegħdin nistudjaw dwarhom. Huma dokumenti u oġġetti li kienu jeżistu fil-perjodu li nkunu qegħdin nistudjaw dwaru. Fost is-sorsi primarji l-iktar komuni nsemmu: ritratti, ittri, djarji, poeżiji, pitturi, skulturi, *logbooks*, dokumentarji, films/vidjows, *recordings*, eċċ.

Sors Primarju A – DUN KARM PSAILA

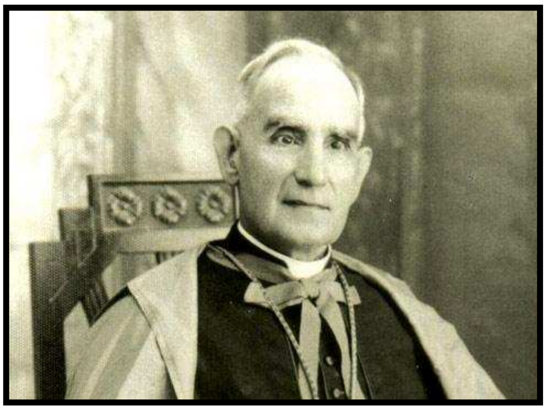

Ara l-video: http://youtu.be/7Dgj_NusaNA

Nisimgħu il-leħen ta' Dun Karm Psaila, jaqra l-poeżija tiegħu stess: GĦAL DUN MIKIEL XERRI.

GĦAL DUN MIKIEL XERRI – miktuba 1937

Kont għadni, nista' ngħid, ċkejken tarbija
meta ktieb il-ġrajjiet ħabbibni miegħek,
għax fik għaġġbitni l-ħila barranija,
u l-kelma sħiħa bħall-għeruq ta' driegħek.

Iżda kif ġejt fuq l-għatba tar-rġulija
u xtaqt inbus lil dak li qatt ma tmiegħek,
u fittixt, imm'għalxejn, fuq l-art Maltija
ħaġra li turi fejn hu l-qabar tiegħek,

jien regħ'xt u bkejt, għax rajt kemm kienet xħiħa
miegħek din l-art li int ħabbejt fis-sewwa,
bi mħabba safja u bla nuqqas sabiħa;

għax tajfitna* b'għamilek sfat mirquma,
u għall-qawwa li wrejt quddiem l-għedewwa
kienu jitkabbru bik Atene u Ruma.

(* *ir-razza tagħna*)

Sors Primarju B – DUN MIKIEL XERRI

Naraw il-video: http://youtu.be/3Ef5ao9Cztk

Is-sors primarju li qegħdin nippreżentaw lill-istudenti fil-każ ta' Dun Mikiel Xerri huwa **inventarju**, jiġifieri LISTA, tal-kotba li kellu Dun Mikiel Xerri. L-inventarju sar fis-6 t'Awwissu 1799, jiġifieri seba' xhur wara li Dun Mikiel Xerri kien inqatel mis-suldati Franċiżi.

Dun Mikiel Xerri twieled Ħaż-Żebbuġ imma għex żmien twil fil-Belt Valletta. Laħaq Professur tat-Teoloġija fis-seminarju. Fis-seminarju wieħed imur jistudja biex jilħaq qassis. Dun Mikiel Xerri laħaq ukoll professur fl-Università

ta' Malta. Dun Mikiel Xerri jibqa' magħruf għaliex huwa ħa sehem fil-konfoffa kontra l-Franċiżi. Il-Franċiżi ndunaw bil-konfoffa u Dun Mikiel Xerri, flimkien ma' madwar 40 raġel ieħor, ġie maqtul billi ġie xkubettjat f'Misraħ San Ġorġ quddiem il-Palazz fil-Belt. Dan ġara fis-17 ta' Jannar 1799.

Ftit sigħat qabel miet, Dun Mikiel Xerri sejjaħ lin-Nutar Giuseppe Bonavita u quddiemu għamel testment. 'Testment' hija kitba li wieħed jagħmel quddiem in-nutar. Permezz tat-testment kulħadd ikun jaf x'għandu jsir bil-ġid li jkollha dik il-persuna. Hekk insibu li Dun Mikiel Xerri ħalla l-kotba tiegħu u anke l-ixkaffar lis-Seminarju tal-Knisja Maltija. Dun Mikiel Xerri kellu b'kollox 509 kotba mqassmin f'ħames vetrini. Il-kotba kienu jittrattaw suġġetti bħat-Teoloġija, il-Filosofija, il-Letteratura, ix-Xjenza u l-Matematika.

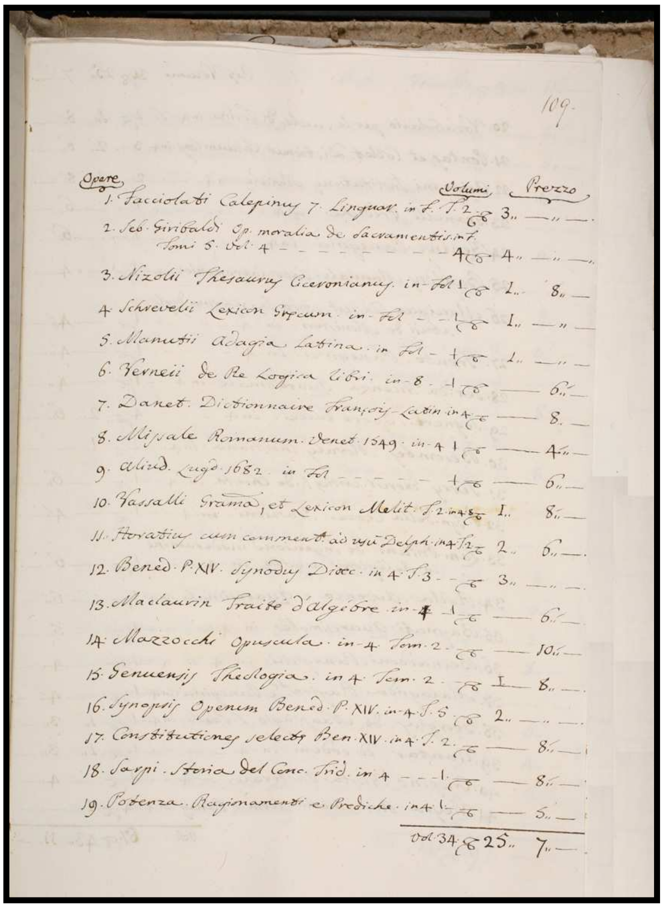
109

Opere	Volumi	Prezzo
1. Facciolati Calepinus 7 Linguar. in f. T. 2	3..	—.. —
2. Seb. Giribaldi Op. moralia de Sacramentis in f. Tomi 5. Vol. 4	4	4.. —.. —
3. Nizolii Thesaurus Ciceronianus. in Fol 1	1..	8.. —
4. Schrevelii Lexicon Græcum in Fol 1	1..	—.. —
5. Manutii Adagia Latina. in Fol 1	1..	—.. —
6. Vernei de Re Logica libri. in 8. 1	—	6.. —
7. Danet. Dictionnaire François Latin in 4	—	8. —
8. Missale Romanum. Venet. 1549. in 4 1	—	4.. —
9. Aliud. Lugd. 1682 in Fol 1	—	6.. —
10. Vassalli Grama, et Lexicon Melit. T. 2 in 4 8	1..	8.. —
11. Horatius cum comment. ad usu Delph. in 4 T. 2	2..	6.. —
12. Bened. P. XIV. Synodus Dioec. in 4 T. 3	3..	—.. —
13. Maclaurin Traité d'Algèbre in 4 1	—	6.. —
14. Mazzocchi Opuscula. in 4 Tom. 2	—	10.. —
15. Genuensis Theologia. in 4 Tom. 2	1	8.. —
16. Synopsis Operum Bened. P. XIV. in 4 T. 5	2..	—.. —
17. Constitutiones selectæ Ben. XIV. in 4 T. 2	—	8.. —
18. Sarpi. Storia del Conc. Trid. in 4 1	—	8.. —
19. Potenza. Ragionamenti e Prediche. in 4 1	—	5.. —
Vol. 34	25..	7.. —

Dan huwa ritratt ta' waħda mill-paġni tal-inventarju (il-lista) tal-kotba li kellu Dun Mikiel Xerri. F'din il-paġna jidhru l-ismijiet ta' dsatax-il ktieb. Ninnutaw il-lista tal-kotba fuq ix-xellug, u fuq il-lemin, il-prezz kemm jiswa kull ktieb. Dak iż-żmien il-flus kienu jikkonsistu fi skudi u tari.

Is-Sur Noel D Anastas ippubblika kopji ta' dan l-inventarju permezz ta' artiklu jismu "Kollezzjonijiet ta'

Kotba f'Ħaż-Żebbuġ". L-artiklu ġie pubblikat fil-ktieb tal-festa tal-Każin San Filep ta' Ħaż-Żebbuġ fis-sena 2003.

Dan ir-ritratt li ġej jurina parti mill-artiklu tas-Sur Noel D Anastas. Ninnutaw pereżempju kif Dun Mikiel Xerri kellu kopja tal-ktieb famuż ta' Mikiel Anton Vassalli 'Grammatica et lexicon melitensis'. Dan il-ktieb ġie stmat illi jiswa skud u 8 tari (ara n-numru 10).

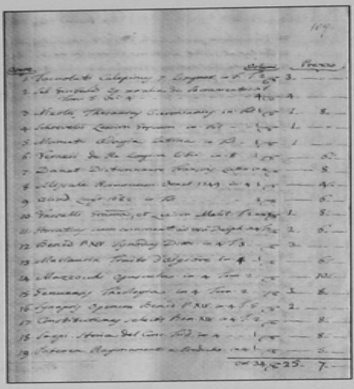

- **Dan huwa l-inventarju tal-kotba li kellu Dun Mikiel Xerri li kien intgħamel fis-6 t'Awissu 1799.[23] Għalkemm fil-passat inkiteb xi tagħrif dwar dan l-inventarju,[24] jidher li qatt ma' ġie ppubblikat. Għalhekk, għall-ewwel darba qed tiġi stampata l-lista sħiħa ta' kotba li kellu dan il-patrijott. Fil-kolonni ta' ħdejn it-titlu u l-awtur tal-ktieb, hemm imniżżel id-daqs tal-ktieb, il-volumi f'dak it-titlu, u l-prezz kemm kienu ġew stmati.**

			Vol.	Prezzo scudo - tari	
1	[Jacobi] Facciolati. *Calepinus septem linguarum*	Folio	2	3 scudo	
2	Sebastiano Giribaldi. *Op. Moralia de Sacramentis. Tomi 5 Vol. 4*	Folio	4	4 scudo	
3	[Marii]Nizolii. *Thesaurus Ciceronianus*	Folio	1	1 scudo	8 tari
4	[Cornelii] Schrevelii. *Lexicon Grecum [manuale græco-latinum & latino græcum]*	Folio	1	1 scudo	
5	[Paulli] Manutii. *Adagia Latina*	Folio	1	1 scudo	
6	[Aloysii Antonii] Verneii. *De re logica libri*	8va	1		6 tari
7	Danet. *Dictionnaire Francois-Latin*	4to	1		8 tari
8	*Missale Romanum.* Venetia 1549	4to	1		4 tari
9	Aliud Lugd. [Lugdunum] 1682	Folio	1		6 tari
10	Vassalli. *Grammatica et lexicon melitensis*	4to	2	1 scudo	8 tari
11	*Horatius cum comment. ad usu Delph.*	4to	2	2 scudi	6 tari
12	*Bened. P. XIV Synodus Dioc.*	4to	3	3 scudi	
13	[Colin] Maclaurin. *Traite d'Algebre*	4to	1		6 tari
14	[Giacomo] Mazzocchi. *Opuscula*	4to	2		10 tari
15	[P. Antonio Genovesi] Genuensis. *Theologia*	4to	2	1 scudo	8 tari
16	*Synopsis Operum Bened. P. XIV*	4to	5	2 scudi	
17	[Benedetti XIV]. *Constitutiones selectae*	4to	2		8 tari
18	[Paolo] Sarpi. *Historia del Concilio Tridentino*	4to	1		8 tari
19	Potenza. *Ragionamenti e Prediche*	4to	1		5 tari
20	*Vocabolario per la scuole di Torino*	4to	2	1scudo	8 tari
21	[Jean] Pontas, et Collet. *Dictionarium casuum conscientiæ*	4to	3	2 scudi	6 tari
22	Arignani. *Institutiones Morales*	4to	2	1 scudo	8 tari
23	[Giovanni] Granelli. *Prediche*	4to	1		6 tari
24	[Francesco] Venini. *Panegirici*	4to	1		6 tari
25	[Michaele] Bauldry. *Manuale Sacrarum Caeremoniarum*	4to	1		4 tari
26	[Miguel de Vargas] Macciucca. *Dissert. Sopra la riforma degli abusi de Ministeri.*	4to	1		4 tari
27	Trento Panegirici	4to	1		4 tari

130 Każin Banda San Filep Festa 2005

Fejn tinsab din il-lista (l-inventarju) tal-kotba li kellu Dun Mikiel Xerri?

Wieħed jista' jmur jara dan id-dokument ġewwa l-Arkivji Nazzjonali, fis-sezzjoni li hemm fi Triq Villegaignon ġewwa l-Imdina. Fir-ritratt tax-xellug jidher il-bini ġewwa l-Imdina fejn nistgħu nsibu nsibu l-inventarju tal-kotba ta' Dun Mikiel Xerri.

Nirringrazzjaw:

- lis-Sur Charles Farrugia, Arkivista Nazzjonali u CEO fl-Arkivji Nazzjonali tar-Rabat Malta, li ġentilment tana kopja tal-inventarju ta' Dun Mikiel Xerri
- lis-Sur Noel D Anastas, arkivista fis-sezzjoni tal-Imdina li mexxiena fir-riċerka tagħna u pprovdielna l-kopji tal-inventarju tal-kotba flimkien mal-artiklu tiegħu dwar is-suġġett.

Sors Primarju Ċ – DUN ĠORĠ PRECA

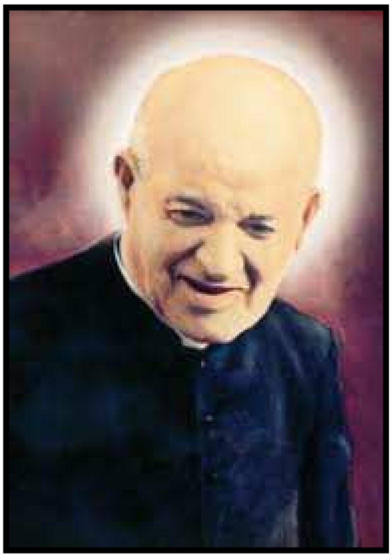

Naraw il-video fuq il-YouTube:

http://youtu.be/XaBlf3-je6c

Fil-video jidhri diversi sorsi primarji, fosthom:

- ritratti meħuda meta Dun Ġorġ kien għadu ħaj
- filmati miġbuda meta Dun Ġorġ kien għadu ħaj

Permezz ta' dawn is-sorsi primarji ninnutaw:

a) kif Dun Ġorġ kien iħobb jgħallem; diversi ritratti juru lil Dun Ġorġ jgħallem lill-folol tan-nies waqt dawk li Hu kien isejjaħ 'Sajdiet Mużewmini', li kienu sensiela ta' laqgħat fil-miftuħ;

b) kif Dun Ġorġ kien dejjem imdawwar mill-membri tal-Mużew li jissejħu Soċi, u bosta tfal li kienu jattendu d-Djar tad-Duttrina li Hu sejjaħ 'Oqsma'.

L-aħħar biċċa tal-vidjow tfakkarna meta fl-2007 Dun Ġorġ ġie ddikjarat qaddis mill-Papa Benedittu XVI.